

FOTO: OGA ANGEL/OLYMPIA SHUTTERSTOCK

Våre beste hår

Stillongs og parkas og tre lag med ull.
Hvorfor beholdt vi ikke heller bare pelsen?

TEKST INGVILD H. RISHØI

BEATE STRØM JOHANSEN,
zoolog

PELS

- ▶ Dannes fra hårløker i huden, og består av proteinet keratin.
- ▶ Alle pattedyr har pels (sjøpattedyrene mister den som foster eller ved fødselen).
- ▶ Mennesket har tynneste pels av primatene (apene). For å holde varmen, har vi i stedet underhudsfett. Mennesket er den eneste primaten med underhudsfett.
- ▶ Det er trolig rundt 1,2 millioner år siden vi kastet pelsen.

- **DU LURER PÅ** hvorfor vi ikke har pels? sier zoolog Beate Strøm Johansen. - Men tingen er: Vi har jo faktisk pels!

- **Jeg synes vi ser litt hårløse ut?**

- Neida, vi har omtrent fem millioner hår på kroppen. Det er like mye som en hvilken som helst ape på samme størrelse. Pelsen vår er bare tynn og myk og nesten usynlig.

- **Upraktisk! Hvorfor har vi så tynn og dårlig pels?**

- Det vet vi ikke sikkert, men det finnes noen teorier. Det kan hende at veldig hårete personer ikke har fått seg partner, at vi velger partnere som har naken hud, men flott hårmanke på hodet. Men før vi kunne begynne å velge, må jo hårløshet allerede ha oppstått. Og en teori som kan forklare det, kalles «savanneapeteorien»: De andre store menneskeapene, som har pels, de lever jo i skogen. Teorien går ut på at for omtrent ti millioner år siden, ble det tørrere i Afrika. Da ble det mindre skog og mer savanne. Etterhvert, for rundt tre millioner år siden forlot noen av menneskeapene skogen, begynte å gå oppreist og bo og jakte på savannen. Men der var det ingen skygge, og under den sterke afrikanske solen, får du et varmeproblem hvis du har mye pels. Derfor fikk vi utviklet masse svertkjertler, og vi mistet pels. Men vi mistet ikke *alt* - det er klart at hvis du bor på savannen, er det viktig å ha hår på hodet.

- **Hvorfor det?**

- Jo! Tenk deg det UV-lyset som treffer midt oppå skallen på savannen i Afrika. De som var hårløse på toppen, døde av hudkreft før de rakk å reproducere.

- **Aha. Men vi har altså fortsatt litt hår på kroppen også. Hvorfor mistet vi ikke all pelsen der?**

- Det finnes det en relativt ny hypotese om: «parasitthypotesen». Lopper og lus og flått og mygg og den gjengen der, de drikker jo blod, men i tillegg kan de overføre farlige sykdommer som malaria, tyfus og borelia. Sånn at evolusjonært vil det lønne seg å få minst mulig parasitter, og dermed færrest mulig sykdommer. Dette er det noen i England som har forsket på. De barberte én arm på forsøkspersonene, og beholdt håret på den andre. Så satte de veggedyr på begge armene. Veggedyr vil drikke blod fra naken hud. De kravlet rundt for å finne det, men på den hårete armen, kom de borti hårene, og da kilte det. Altså: Hvis vi har hår, oppdager vi småkryp, og da kan vi klapse dem. Det kan være årsaken til at vi har ikke mistet all pelsen.

- **Å ja, det gir mening! Men hvorfor har vi beholdt pels under armene og sånn?**

- Det har antageligvis med feromoner å gjøre. Altså luftbårne hormoner.

- **Hva bruker vi dem til?**

- Åhåhå! Vi lukter dem! Under armene og i skrittet har vi duftkjertler, og hårene hjelper

til å holde på duftstoffene. Så de kan sendes ut i luften når vi løfter på armene og beveger bena og sånn.

- **Og hva skjer når vi liksom ... vifter ut den luften, da?**

- Ja, da kan noen andre bli påvirket av den spennende duften. Og så kan forplantningslysten våkne til liv.

- **Mm. Et siste spørsmål: Jeg skjønner at det var praktisk uten pels da vi bodde på savannen. Men da vi begynte å gå nordover - hvorfor fikk vi ikke pels igjen?**

- Det var antageligvis ikke nødvendig. Blant annet fordi at på den tiden bodde vi allerede i huler og hytter, vi kunne lage klær av pels, og vi kunne lage ild.

- **Men likevel, nå som det er kaldt - hadde det ikke vært deilig å ha pelsen fastmontert? Tenk: bare stå opp, ikke kle på deg, gå rett fra sengen og ned trappen og ut?**

- Hihi! Og pelsen kunne jo også skjult litt skavanker og sånn ... Egentlig - det hadde vært utrolig praktisk.

- **Men det er liksom ingen å klage til, når det gjelder evolusjon?**

- Nei. Men du skal aldri si aldri! Kanskje vil det komme noen forskere som kan slå på gener for å gjøre hårene våre tykkere og lengre? Det *kan* skje i vår levetid. Og da kan du og jeg stille oss til disposisjon som forsøkspersoner.

magasinet@dn.no